

Nr 183.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län; given Stockholms slott den 19 mars 1918.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

ElieL Löfgren.

Förslag

till

Lag

innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län.

Med upphävande av lagen den 27 mars 1917 om inskränkning i inmutningsrätten, förordnas härmed, att med avseende å rätten till inmutning av mineralfyndigheter å sådan inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län belägen jord, som tillhör kronan och icke innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, skola följande bestämmelser gälla:

1 §.

Inmutning av järnmalmsfyndigheter må ske endast för kronans räkning.

2 §.

Med avseende å inmutning, som av annan än kronan verkställes å inmutningsbar fyndighet av annat slag än i 1 § sägs, samt de rättigheter och förpliktelser, som därav föranledas, skola föreskrifterna i 3—12 §§ här nedan jämte bestämmelserna i gruvestadgan den 16 maj 1884 lända till efterrättelse, de sistnämnda i den mån de äro förenliga med denna lag och i motsvarande tillämpning, där sådan av förhållandena påkallas.

3 §.

I mutsedel, som utfärdas för inmutning, varom i 2 § förmäles, skall erinran göras om att inmutarens rätt är begränsad genom stadgandena i denna lag.

4 §.

Inmutare, varom i 2 § förmäles, skall vara underkastad de förändrade bestämmelser, som genom ny lagstiftning kunna bliva fastställda och hava avseende å rätten att nyttja den genom inmutningen uppkomna gruvanläggningen eller gruvdriftens bedrivande å densamma; dock att inmutarens skyldighet i nämnda hänseende icke skall inträda förrän tjugu år förflutit från mutsedelns utfärdande. För den händelse genom blivande lagstiftning rätt att bearbeta mineralfyndighet göres beroende av särskilt tillstånd samt upptäckare av fyndighet medgives företräde till erhållande av dylikt tillstånd, skall sådan företrädesrätt tillkomma inmutaren för den genom inmutningen uppkomna gruvanläggningen.

Därest enligt ny lagstiftning företrädesrätt, varom ovan förmäles, icke skulle tillkomma upptäckare av mineralfyndighet samt inmutaren av sådan anledning skulle gå förlustig rätten till gruvan, skall inmutaren vara berättigad till ersättning för värdet å byggnader och övriga anläggningar, som äro erforderliga för den fortsatta gruvdriften, ävensom för kostnaden för blottläggning och tillredning av mineraltillgångar, vilka vid hans avträdande av gruvan ligga färdiga till brytning. Inmutaren skall vara underkastad vad den nya lagstiftningen kan komma att stadga angående sättet, huru dylik ersättning i händelse av tvist skall fastställas.

5 §.

När inmutning skett enligt 2 §, äger inmutaren uteslutande rätt att inom det inmutade området eller utmålet bearbeta och tillgodogöra sig såväl den inmutade mineralfyndigheten som även andra enligt gruvestadgan inmutningsbara mineral med undantag av järnmalm.

Förutom de mineral, vilka inmutaren efter vad nu är sagt äger tillgodogöra sig, må järnmalm ävensom övriga mineraliska ämnen inom det inmutade området eller utmålet även av honom brytas, i den mån sådant är erforderligt för grugarbetets ändamålsenliga drivande, och äge inmutaren därav använda vad som behöves för gruvdriftens ändamål. Brutna järnmalm, som sålunda icke användes, må inmutaren icke utan Konungens tillstånd behålla. Andra brutna mineral, som icke användas för gruvdriftens ändamål, må inmutaren behålla, så framt de icke av kronan, mot erläggande av gottgörelse för brytnings- och uppfodringskostnader, avhämtas inom ett år efter tillsägelse. Uppstår tvist om

beloppet av sådan gottgörelse, skall stadgandet i tredje stycket av 8 § gruvestadgan lända till efterrättelse.

Därest brytning av järnmalm visas vara erforderlig för gruvarbetets ändamålsenliga drivande, vare inmutaren berättigad att få sig av kronan anvisat lämpligt område i närheten av utmålet för att användas till upplagsplats för sådan malm, till den del densamma icke användes för gruvdriftens ändamål. Anvisning av dylikt område äge inmutaren påkalla vid utmålsförrättningen eller i den ordning, som i 35 § gruvestadgan sägs. För begagnande av område, varom nu är fråga, vare inmutaren icke skyldig att utgiva ersättning.

6 §.

Med avseende å fyndighet, som inmutats enligt 2 §, äge kronan anmäla sig till begagnande av sin jordägareandel inom fem år från det avskrift av mutsedeln på grund av föreskriften i 13 § 1 mom. gruvestadgan blivit ingiven till Konungens befallningshavande.

Där kronan ej begagnar jordägareandelen, skall inmutaren njuta densamma till godo med förpliktelse att för varje kalenderår från och med året efter utmålsläggningen, inom mars månad nästföljande år, till kronan erlægga den i tredje stycket av 17 § gruvestadgan angivna avgäld.

Från den tid kronan bevisligen hos inmutaren gjort anmälan om begagnande av sin jordägareandel, njute kronan delaktighet i anläggningen, dock med förbindelse att vidkännas motsvarande andel i alla kostnader, som för arbetets bedrivande därefter erfordras, ävensom att i enahanda förhållande ersätta värdet av de för arbetet nödiga och nyttiga byggnader, redskap och förråd, som dessförinnan blivit anskaffade. I kostnad, som inmutaren haft för fyndighetens undersökning och blotande, vare kronan ej skyldig att taga del.

Uppstår tvist om beloppet av den ersättning, kronan bör giva, gånge med bestämmandet därav enligt 12 § gruvestadgan, och kronan njute icke desto mindre under tiden sin andel i anläggningen till godo.

7 §.

Det arbete å fyndigheten, som enligt 21 § gruvestadgan erfordras för utmåls anvisande, skall vara av inmutare, varom i 2 § förmåles, fullgjort och ansökning om utmål ingiven till bergmästaren inom ett år från mutsedelns utfärdande, allt vid påföljd av inmutningsrättens förlust,

ägande dock bergmästaren på ansökning av inmutaren att, där arbetet i följd av särskilda naturförhållanden lämpligen icke kan fullgöras inom sagda tid, medgiva förlängd tid av högst ett år för arbetets utförande.

Sökt utmålsförrättning skall utan hinder av stadgandet i 22 § 1 mom. gruvestadgan om tiden för utmåls utläggande på kronojord av bergmästaren företagas så fort ske kan.

Varder, på sätt i 24 § gruvestadgan sägs, sökt utmålsförrättning inställd på grund av sökandens uteblivande, ankomme dess företagande på ny anmälan inom den tid från mutsedelns utfärdande, som förut är angiven i denna paragraf.

8 §.

För fyndighet, som inmutats enligt 2 §, må utmål icke utläggas på annan mark än sådan kronan tillhörig jord, som avses i denna lag.

9 §.

Har inmutning skett enligt 2 §, skall lösen för mark, som inmutaren förklarar sig inom utmålet behöva för sitt arbete ovan jord, ävensom sådan ersättning en gång för alla, varom 33 § gruvestadgan handlar, icke erläggas förrän med anledning av bestämmelserna i ny lag, varom i 4 § förmåles, dylik lösen och ersättning må hava blivit fastställd; dock skall inmutaren enligt bestämmelserna i gruvestadgan vara skyldig lämna full ersättning för å området uppförd byggnad eller annan anläggning, som genom gruvdriften varder onyttig, ävensom för värdet av därå växande skog, i den mån kronan icke kan tillgodogöra sig densamma.

Intill dess i övrigt lösen och ersättning blivit fastställd, skall inmutaren såsom gottgörelse för begagnandet av den mark, han tager i anspråk inom utmålet, för skada och intrång samt för väg och plats för kraftledning för varje år förskottsvis erlægga avgift till kronan ävensom till envar annan, vilkens rätt är i fråga. Storleken av sådan avgift skall vid utmålsläggningen bestämmas av förrättningsmannen och gode männen.

Därest, på sätt i 35 § gruvestadgan sägs, efter utmålsförrättningen för inmutaren yppas behov av ytterligare mark inom utmålet eller det visar sig nödigt, att väg till gruvan upptages eller plats för kraftledning beredes, skall på enahanda sätt årlig avgift därför bestämmas.

I händelse kronan efter utmålsförrättningen anmäler sig till be-

gagnande av sin jordägareandel, vare inmutaren berättigad påkalla ny förrättning för erhållande av den jämkning i fråga om fastställd avgift, som föranledes av kronans inträde i gruvföretaget.

Varder gruvanläggningen övergiven, innan full lösen eller ersättning blivit fastställd, vare inmutaren skyldig utgiva gottgörelse för all skada, som för framtiden uppkommit genom gruvanläggningen eller arbetet därstädes. Under tiden, till dess denna gottgörelse blivit erlagd, ansvare inmutaren för fulla beloppet av den årliga avgift, som kan hava bestämts att utgå till den skadelidande. Yppas tvist om gottgörelse, varom nu är fråga, gånge med bestämmandet därav som i 12 § gruvestadgan sägs.

10 §.

Som säkerhet för erläggande av avgift, varom i 9 § förmäles, skall inmutaren, inom trettio dagar efter det avgiften blivit bestämd, ställa borgen av minst två löftesmän, de där borga en för bägge och bägge för en såsom för egen skuld, och vilkas vederhäftighet är för Konungens befallningshavande känd eller behörigen styrkt. Sådan borgen skall gälla för minst fem och högst åtta år.

Inmutare, som sådant föredrager, må i stället för borgen nedsätta säkerhetshandlingar, som av Konungens befallningshavande godkännas, i värde motsvarande avgiften för tre år.

Minst ett år före utgången av den tid, för vilken borgen gäller, skall inmutaren avlämna ny säkerhet av den beskaffenhet, som förut är nämnd. Dör löftesman eller finner Konungens befallningshavande, att löftesman icke vidare kan anses för vederhäftig eller eljest att ställd säkerhet icke längre kan anses tillräcklig, skall inmutaren inom tre månader efter erhållet föreläggande avlämna ny säkerhet eller den ytterligare säkerhet, Konungens befallningshavande kan bestämma.

Försummar inmutaren att inom föreskriven tid ställa säkerhet, som ovan sägs, må Konungens befallningshavande förordna om inställande av arbetet inom utmålet till dess säkerhet, som finnes antaglig, blivit anskaffad.

11 §.

Med avseende å fyndighet, som inmutats enligt 2 §, äge inmutaren intill utgången av nionde kalenderåret efter det, då mutsedeln utfärdades, icke rätt att, på sätt i 41 § gruvestadgan sägs, betala årlig avgift i stället för fullgörande av arbetsskyldighet.

12 §.

Då inmutning skett enligt 2 §, vare överlåtelse av inmutningsrätten icke giltig, med mindre bergmästaren å mutsedeln gjort anteckning om överlåtelsen. För verkställandet av sådan anteckning skall mutsedeln bifogas, när anmälan enligt 56 § gruvestadgan göres om överlåtelsen. Därest den, till vilken överlåtelsen skett, icke äger att utan Konungens tillstånd förvärva eller bearbeta mineralfyndighet samt dylikt tillstånd icke erhållits, skall bergmästaren förvägra anteckning, varom ovan förmäles.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1918. Det i 1 § stadgade förbud mot inmutning för annans än kronans räkning skall upphöra att gälla den 1 oktober 1919, liksom lagens övriga bestämmelser icke skola tillämpas med avseende å inmutning, som sökes efter sistnämnda dag, allt så framt ej Konungen med riksdagen annorlunda förordnar.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
tisdagen den 5 mars 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELINER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anförde:

»Sedan år 1902 har frågan om det lämpligaste sättet att genom lagstiftningen ordna rätten till gruvdrift å viss kronojord inom de nordligaste delarna av landet varit föremål för behandling av statsmakterna. I avbidan på definitivt beslut i frågan har alltifrån nämnda år provisoriska lagbestämmelser varit gällande. Den 6 juni 1902 utfärdades lag, avsedd att gälla för ett år, enligt vilken inom Norrbottens län inmutning endast för kronans räkning finge ske å kronojord, som ej innehades under ständig besittningsrätt eller vore anslagen till boställe. Denna provisoriska lagstiftning förnyades sedermera och utsträcktes år 1907 att avse även Jämtlands och Västerbottens län. Ifrågasvarande inskränkning i inmutningsrätten har därefter genom särskilda lagar fastställts att för omförmälda tre län gälla för ett år i sänder. De nuvarande bestämmelserna i ämnet innehållas i lagen den 27 mars 1917,

som gäller för tiden 1 oktober 1917—1 oktober 1918. Da ett definitivt avgörande av frågan icke kan nu komma till stånd, måste således under alla förhållanden till behandling upptagas spörsmålet om provisoriets förlängning under ytterligare någon tid. På grund av inträffade omständigheter synes det emellertid vara nödvändigt att — utan avbidan på den tidpunkt, då giltighetstiden för lagen den 27 mars 1917 utlöper — i ett sammanhang till prövning upptaga fråga om den provisoriska lagstiftningens omläggning i vissa avseenden.

Innan jag ingår härpå, torde jag likväl böra något uppehålla mig vid de historiska förutsättningarna för ifrågavarande provisorium och det allmänna läget av frågan om ny gruvlagstiftning.

I äldre tid hade kronan med teoretiskt stöd av regalrätt ordnat bergshanteringen i minsta detalj. Under intryck av nya näringspolitiska åsikter skedde under loppet av 1700- och 1800-talet häri väsentliga förändringar, så att bergshanteringen i sin helhet lämnades fri som varje annan näring. Denna utveckling fick sitt slutliga uttryck i 1855 års gruvestadga och de i denna uttryckta principerna hava övergått till den nu gällande gruvestadgan av den 16 maj 1884. Enligt dessa lagar bibehölls inmutningsrätten i det allmännas intresse för att uppmuntra till eftersökande och bearbetande av nya mineralfyndigheter, och kronan avstod till förmån för inmutaren från sin jordägareandel på odisponerad kronojord.

Historik.

En reaktion mot den uppfattning, som ligger till grund för 1884 års gruvestadga, uppkom redan i slutet av 1880-talet och föranleddes närmast av inmutningarna å de stora malmfälten i Gellivare, Kiiruna-vaara, Luossavaara och Svappavaara. Helt naturligt riktade sig uppmärksamheten till en början på den omständigheten, att kronan saknade såväl inkomst av som inflytande på bergshanteringen å sin egen jord, och i skrivelse den 15 maj 1889 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida det kunde lända till fördel för kronan att å odisponerad kronojord kronan tillerkändes rätt att till hälften med inmutaren deltaga i gruvarbetet och den därav fallande vinsten.

I anledning av denna riksdagsskrivelse meddelade Kungl. Maj:t i en kungörelse den 19 augusti 1889 vissa provisoriska bestämmelser för att åt en blivande lagändring bereda så mycket större verksamhet. Denna kungörelse innehöll föreskrift om att i mutsedel, som därefter utfärdades för fyndighet å odisponerad kronojord, skulle intagas förbehåll om skyldighet för inmutaren att vara underkastad de förändrade bestämmelser

om rätt för kronan att deltaga i gruvarbetet och den därav fallande vinsten, som genom ny lagstiftning kunde bliva gällande. Dessutom stadgades i kungörelsen, att utmål tills vidare icke finge anvisas för fyndighet, därå inmutning erhållits under dylikt förbehåll.

Frågan om kronans jordägareandel löstes emellertid först vid 1899 års riksdag och ända till dess gällde de ovannämnda provisoriska bestämmelserna. Lösningen innebar att kronan skulle försöka få sin jordägareandel utarrenderad. För detta ändamål medgav riksdagen Kungl. Maj:t att för tiden intill nästa lagtima riksdag åt svenske män i den ordning, Kungl. Maj:t bestämde, mot årlig avgift och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t fastställde, under en tid för varje gång av högst 20 år upplåta begagnandet av den kronan tillkommande jordägareandelen i gruva med rätt därjämte för den, som erhållit upplåtelsen, att vid upplåtelse tidens utgång äga företräde till jordägareandelens övertagande även för en förnyad upplåtelse tid, därest sådan ifrågakomme. — Detta medgivande har sedermera år från år förnyats för tiden till nästa ordinarie riksdag. Utarrenderingen sker å auktion i enlighet med av Kungl. Maj:t i en kungörelse den 20 oktober 1899 bestämda grunder. — Samtidigt med att ifrågavarande medgivande 1899 lämnades, antog riksdagen ett förslag till ändringar i gruvestadgan, vilket sedermera promulgerades som lag, och varigenom bland annat föreskrevs, att å annan kronojord än den, som innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, inmutaren skall, för den händelse kronan ej begagnar sin jordägareandel, njuta jordägareandelen till godo med förpliktelse att för varje år till kronan erlægga en avgäld, motsvarande en sjuttiofemtedel av värdet av alla de inmutningsbara ämnen, som under året brutits och uppfördrats. Emellertid är inmutaren enligt samma lagändring skyldig att från utgången av tjugonde året efter utmålsläggningen vara underkastad de bestämmelser om rätt för kronan att själv begagna jordägareandelen, vilka då kunna vara gällande.

Det må redan i detta sammanhang erinras om de olägenheter, ifrågavarande arrendesystem medfört: Enligt gällande gruvestadga skall jordägare sist vid utmålsförrättningen anmäla, huruvida han vill begagna sig av sin jordägareandel. Huruvida anmälan om begagnande av kronans jordägareandel skall ske beror på, huruvida arrende av jordägareandelen dessförinnan kommit till stånd. Arrendeauktion hålles därför före utmålsläggningen och således på ett stadium, innan ännu egentlig kännedom om fyndighetens brytvärdighet erhållits ens å inmutarens sida och så mycket mindre å kronans och eventuella spekulanters. Följden blir att i regel inmutaren är den enda spekulanten, och han kan således

bestämma priset eller genom att icke avgiva något anbud alls erhålla jordägareandelen för den i gruvestadgan bestämda avgiften.

Såsom framgår av det föregående var under provisoriet 1889—1899 icke inmutning utan endast utmåsläggning förbjuden å kronans odisponerade mark. Under denna tid pågick särskilt i Norrbottens län ett intensivt malmetande med åtföljande inmutningar. Då för dessa icke kunde erhållas utmål, uppkommo emellertid svåra missförhållanden. Under perioden måste nämligen inmutaren, om han ville bevara sin på inmutningen grundade rätt, varje år göra försvarsarbete och kunde varken få ersätta detta med avgift i penningar och ej heller erhålla vilostånd, emedan för åtnjutande av dessa förmåner enligt gruvestadgan fordras, att utmål blivit tilldelat gruvan. Än mindre kunde gruvdriften börja på allvar så länge utmål ej blivit lagt. Följden blev att inmutarne ofta sökte komma ifrån försvarsarbetet på det sätt, att de år efter år inmutade samma fyndighet. Härigenom utsatte de sig dock för faran att vid inmutningen bliva förekomna av andra inmutare och det saknades ej personer, som sökte begagna sig härav. En osäkerhet i förhållandena uppkom, som ytterligare förvärrades därav, att den gav anledning till många inmutningar även på behörigen försvarade fyndigheter utan annat syfte än att söka förmå den verkliga rättsinnehavaren att betala penningar för att slippa en process om rätten till fyndigheten. Nu skildrade förhållanden voro ägnade att framkalla en osund spekulation, emedan såväl de inmutare, vilka hade en behörigen grundad rätt, som än mera de, vilkas rätt var tvivelaktig eller alls ingen, voro angelägna att få avyttra sina mutsedlar och bjödo ut dem både inom och utom riket.

Dessa missförhållanden väckte till liv frågan, huruvida inmutningsrätten borde inom Norrbottens län upphävas eller tills vidare suspenderas. Kungl. Maj:t föranstaltade härom utredning, men innan något förslag hann framläggas, bragtes frågan genom motioner inför 1902 års riksdag. Riksdagen antog också för sin del ett förslag till provisoriska bestämmelser och på detta sätt tillkom den lag, som, enligt vad förut framhållits, utfärdades den 6 juni 1902.

Ehuru varken vederbörande utskott eller riksdagen i sin skrivelse åberopade andra grunder för sitt beslut än de under 1890-talets provisorium uppkomna missförhållandena, gjorde sig dock under frågans behandling i riksdagen gällande vissa nationalekonomiska synpunkter av mera omfattande räckvidd. Att det nya provisoriet sedermera kommit att bestå så länge har berott på att, allt under det utredningen pågått om slutgiltig lösning av förhållandena, dessa synpunkter tilldragit sig allt större uppmärksamhet och slutligen allmänt ansetts vara av den

vikt, att de påkallade en helt och hållet ny lagstiftning om malmfyndigheters uppsökande och tillgodogörande å kronojord. Frågan om mutsedelsjobberiets stävjande har nedsjunkit till en detalj och huvudintresset har anknutits till spørsmålet om grunderna för den nya lagstiftningen.

Såsom riktlinjer för en sådan ny lagstiftning om gruvdrift på kronojord uppställdes på sin tid av dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Albert Petersson,

1) att systemet skall erbjuda avsevärda lockelser till efterforskande och bearbetande av fyndigheter på kronojord;

2) att gruvinnehavarna böra föranledas till rationell brytning av gruvorna;

3) att staten måste sättas i tillfälle öva inseende över gruvorna och, då så finnes böra ske, över malmexporten;

4) att staten bör erhålla en skälig avkastning av sina gruvor.

Under arbetena på åstadkommande av en så beskaffad lagstiftning för kronojorden hava emellertid inom riksdagen starka röster höjts för att genomföra en helt och hållet ny gruvlagstiftning, gällande såväl enskild jord som kronojord, och byggd på ett koncessionssystem i stället för inmutningsrätt.

Med avseende å de under tiden efter 1902 gjorda arbetena för åstadkommande av ny gruvlagstiftning för kronojorden är det huvudsakligen de av Kungl. Maj:t för 1909 och 1910 års riksdagar framlagda förslagen, som i detta sammanhang äro av intresse.

Dessa förslag voro i det närmaste av samma innehåll. 1909 års förslag innebar i huvudsak följande: I stället för systemet med inmutning föreslogs ett annat system, enligt vilket rätt till anställande av arbete för undersökning av fyndighet (skärpningstillstånd) och rätt till tillgodogörande av fyndighet (gruvdriftstillstånd) skulle tillkomma enskilde enligt vissa bestämda grunder. De uppställda förutsättningarna för skärpningstillstånd, vilket skulle meddelas av bergmästaren, voro i sak desamma som villkoren för erhållande av mutsedel enligt gruvestadgan; och innehavare av skärpningstillstånd skulle, om han fullgjorde den honom åliggande arbetsskyldigheten och ej bröte mot meddelade föreskrifter, äga viss företrädesrätt till erhållande av gruvdriftstillstånd, som meddelades av Kungl. Maj:t. Erhållet tillstånd skulle enligt förslaget fortvara utan uppsägningsrätt från kronans sida under tjugufem år från meddelandet. Efter nämnda tids förlopp kunde uppsägning ske, i vilket fall tillståndet skulle upphöra vid utgången av femte kalenderåret efter det, varunder uppsägning skett. Då gruvdriftstillstånd upphörde, hade kronan rätt att inlösa vissa tillståndshavarens anläggningar. Skyldighet därtill ävensom därutöver viss ersättningsplikt ålaga kronan, därest tillstånd

upphörde på grund av uppsägning från kronans sida. För upplåtelsen skulle tillståndshavaren till staten erlägga dels en årlig jordskyld, beräknad efter den upplåtna markens värde, ock dels en avgäld (royalty) utgående, jämväl årligen, å saluvärdet på arbetsplatsen av alla inom det upplåtna området vunna, av tillståndshavaren från arbetsplatsen försälda eller bortförda produkter. Skärpning finge ej äga rum å områden, som i särskild ordning förklarades för statsgruvefält. Bestämmelserna skulle avse all odisponerad kronojord i landet. Slutligen hade i förslaget intagits bestämmelser därom, att Konungen ägde vid tillståndets meddelande föreskriva, att järnmalm, som vunnes ur fyndigheter, icke eller endast i viss omfattning finge exporteras ur landet såsom råvara.

Förslaget föll vid 1909 års riksdag, huvudsakligen beroende på att det ännu icke blivit avgjort, vilka områden, som skulle utgöra statsgruvefält, varjämte framhölls, att det borde tagas i övervägande, huruvida icke den avgäld, som av ett gruvföretag skulle utgå till kronan, kunde beräknas på företagets nettoavkastning i stället för bruttoavkastningen såsom i det framlagda förslaget.

Vid 1910 års riksdag framlades förslaget ånyo, delvis omarbetat i fråga om avgäldens beräkning: denna skulle utgå icke efter bruttoavkastningen men icke heller efter den verkliga nettoavkastningen utan efter en på visst sätt beräknad nettoavkastning. Därjämte hade förslaget kompletterats med förslag till utläggande av vissa områden i Norrbottens län såsom statsgruvefält.

Riksdagen antog förslaget om utläggande av statsgruvefält och förslag om vissa därav beroende ändringar i gruvestadgan. I övrigt föll förslaget. Beträffande huvudfrågan hade sammansatta lag- och jordbruksutskottet visserligen uttalat, att förslagets grunder syntes tillfredsställande, men likväl avstyrkt bifall till detsamma och föreslagit en omarbetning i vissa avseenden. Denna hemställan bifölls av första kammaren. Andra kammaren åter biföll en reservation av åtta utskottsledamöter. Vari förordades en ny enhetlig gruvlagstiftning för såväl kronojord som enskild jord, byggd huvudsakligen på koncessionssystem. — Riksdagens skrivelse i ämnet är avfattad i enlighet med utskottets utlåtande.

Sedermera har Kungl. Maj:tt icke vidare upptagit frågan förrän i mars 1916 den vidare utredningen uppdragits åt en kommitté. Enligt de riktlinjer för kommitténs arbeten, som uppställts av dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Hasselrot, skall kommittén företaga en granskning och omarbetning av 1910 års förslag om gruvdrift på kronojord, särskilt med hänsyn till vissa spörsmål, som berörts i riksdagens skrivelse nämnda år, samt i samband därmed företaga den revision av gruvestadgan, som är erforderlig för att, utan rubbande av

grunderna för stadgan, bringa densamma i närmast möjliga överensstämmelse med de stadganden, som kommittén kan komma att föreslå beträffande kronojorden.

Det må emellertid här erinras om att gruvlagstiftningsfrågan även efter 1910 genom enskilda motioner bragts på tal i riksdagen. Sålunda väcktes år 1914 i andra kammaren en motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande av förslag till lagstiftning, varigenom inmutningsrätten till mineralfyndigheter upphävdes och ersattes med ett koncessionssystem för tillgodogörande av dylika fyndigheter. Denna motion avslogs av första kammaren men bifölls av andra kammaren. Vidare väcktes år 1916 i första kammaren en motion, att riksdagen måtte anhålla, att vid den blivande utredningen om en slutgiltig lösning av frågan om malmfyndigheters tillgodogörande största vikt måtte läggas därpå, att malmerna förädlades inom landet, samtidigt med att statens rätt som jordägare och intressent i övrigt fullt tillgodosåges. Denna motion bifölls. Riksdagens skrivelse i ämnet har remitterats till gruvlagstiftningskommittén för att tagas i övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag.

Framställningar om inmutningsrättens frigivande.

Under det pågående kriget har genom importens så gott som fullständiga avstannande stor brist uppstått på vissa metaller, som för olika ändamål äro oundgängligen nödvändiga. Till Kungl. Maj:t hava också inkommit framställningar från krigsmaterialkommissionen och industrikommissionens arbetsutskott om vidtagande av åtgärder för upphävande av gällande inskränkning i inmutningsrätten, så vitt angår kopparmalm, nickelmalm och svavelkis. Oaktat behovet icke kunde väntas i sin helhet bliva tillgodosett genom inmutningsförbudets upphävande, borde enligt dessa framställningar ifrågakarande utväg till erhållande av kännedom om nya mineralfyndigheter icke lämnas oförsökt, synnerligast som man hade anledning att antaga förekomst av ej obetydliga mängder kopparmalm i de delar av landet, där inmutningsförbud vore rådande.

Tillsättandet av 1917 års kommission.

Emellertid har under den tid, inmutningsförbudet gällt, åtskilliga personer, vilka ansett sig hava upptäckt mineralfyndigheter å sådan jord, som beröres av förbudet, hos Kungl. Maj:t gjort framställningar om erhållande av särskild koncession till fyndigheternas bearbetande. I andra fall hava upptäckerne hos bergmästaren under hand angivit, att de gjort en upptäckt, i hopp att därigenom beredas någon företrädesrätt i händelse av blivande lagstiftning. Härigenom fanns en möjlighet att erhålla kännedom om vissa redan upptäckta fyndigheter

och tanken uppstod då att — i avvidan på att särskilda lagstiftningsåtgärder skulle hinna vidtagas — använda ifrågavarande utväg för att söka med upptäckarne av vederbörande fyndigheter träffa uppgörelse i ändamål att fyndigheterna omedelbart måtte tagas under arbete. Under utredningen härom framhölls emellertid av kommerskollegium, att det icke endast vore å koppar, nickel och svavelkis, som kännbar brist vore rådande i landet, utan att enahanda förhållande rädde med avseende å åtskilliga andra mineral.

Den 9 november 1917 fattade Kungl. Maj:t beslut uti förevarande fråga och uppdrog därvid åt en kommission av sakkunniga personer (i det följande kallad »1917 års kommission») att fortast möjligt igångsätta arbete för vinnande av upplysning angående å kronojord, därå inmutningsförbud gällde, redan upptäckta men ej närmare kända fyndigheter av andra mineral än järnmalm, företrädesvis kopparmalm, nickelmalm och svavelkis; att i sådant avseende, därest omständigheterna därtill föranledde och så lämpligen kunde ske, låta verkställa försöksarbeten å sådana fyndigheter samt att i övrigt efter omständigheterna vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå åtgärder för fyndigheternas tillgodogörande.

Gruvlagstiftningskommittén, till vilken krigsmaterialkommissionens och industrikommissionens arbetsutskotts ovannämnda framställningar remitterats, avgav sedermera den 20 december 1917 i anledning av desamma två lagförslag, avseende att genom inmutningsrättens frigivande tillgodose det i framställningarna uttryckta önskemålet. Enligt det första av ifrågavarande båda lagförslag skulle från den nu gällande lagen den 27 mars 1917 göras det undantaget, att kopparmalm, nickelmalm och svavelkis skulle på vissa i förslaget närmare angivna villkor få under samma lags giltighetstid inmutas jämväl av enskilda. Det andra lagförslaget avsåg att för det följande året eller 1 oktober 1918 — 1 oktober 1919 efterträda lagen den 27 mars 1917, och enligt detta skulle inmutning fortfarande vara förbjuden för enskilda utom beträffande kopparmalm, nickelmalm och svavelkis, i fråga om vilka inmutning skulle kunna ske på enahanda villkor som i det första lagförslaget.

Över kommitténs förslag har utlåtande avgivits av kommerskollegium, som därvid bifogat av kollegium infortrade yttranden från befallningshavandena i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, chefen för Sveriges geologiska undersökning, bergmästaren i norra bergmästardistriktet C. I. Asplund samt 1917 års kommission.

Gruvlagstiftningskommitténs förslag.

Departement-
schefens
yttrande.

Det torde med hänsyn till det nuvarande nödläget vara en bjudande nödvändighet att genom lagstiftningsåtgärder söka omedelbart åstadkomma bearbetning av sådana mineralfyndigheter, som äro upptäckta men av upptäckarne hemlighållas i avvaktan på ny lagstiftning, ävensom så vitt möjligt uppmuntra till upptäckande av nya fyndigheter. Tillsättandet av 1917 års kommission är icke tillfyllest i detta avseende, något som denna kommission själv framhållit. Kommissionens verksamhet kan sålunda icke hava någon egentlig betydelse för åstadkommande av ett mera forcerat letande efter nya fyndigheter, och möjligheten för kommissionen att genom uppgörelse med vederbörande upptäckare föranleda till brytning av redan upptäckta fyndigheter torde vara ganska begränsad, då nämligen upptäckarne lära i många fall föredraga att söka fortfarande hålla fyndigheterna hemliga framför att angiva desamma för kommissionen.

Inmutnings-
rätt eller
koncessions-
system.

Om således lagstiftningsåtgärd måste anses nödvändig, kan det emellertid ifrågasättas, huruvida denna behöver bestå i ett frigivande av inmutningsrätten och om icke samma ändamål kan vinnas genom upplåtelse av rätt till gruvdrift enligt ett koncessionssystem. Gruvlagstiftningskommittén har på tal härom uttalat att, då den tilltänkta särskilda lagstiftningen uppenbarligen icke kunde erhålla annat än provisorisk karaktär, det syntes mindre lämpligt att grunda densamma på ett nytt system, innan ännu klarhet vunnits om riktlinjerna för en allmän revision av bestämmelserna om bearbetande av mineralfyndigheter på kronojord. Dessutom har kommittén framhållit, att genom den provisoriska lagstiftningens anknytande till gällande gruvstadga och därmed till rättsinstitut, som vore allmänt kända, samma lagstiftningskonsekvenser vore lättare att överblicka och att därför också ett större intresse kunde påräknas hos allmänheten för mineralfyndigheters efterletande och bearbetande. De hörda myndigheterna hava samtliga förordat inmutningsrättens frigivande.

Vare sig man grundar den provisoriska lagstiftningen på inmutningsrätt eller på tillfälliga koncessioner, innebär naturligtvis valet mellan system icke något avgörande för framtiden i detta hänseende. Det gäller nu endast att finna den väg, som under de förhandenvarande omständigheterna snabbast och säkrast leder till det önskade målet eller att så fort som möjligt få fram största mängd av de mineral, på vilka landet lider brist. Med avseende härå hyser jag samma uppfattning som kommittén. Det är en synnerligen stor fördel vid stiftandet av en provisorisk lag att kunna anknyta densamma till förut

gällande lag och därigenom slippa skapa nya regler för alla rättsförhållanden på det av lagstiftningen berörda området. Särkilt gäller detta en lag, vilken som den nu ifrågasatta eventuellt skall bilda övergång till ett nytt system. Enligt mitt förmenande bör det i ett dylikt fall så vitt möjligt undvikas att genom den provisoriska lagen föregripa den definitiva. De psykologiska faktorernas stora betydelse i förevarande fall bör icke heller förbises, och det torde vara obestriddigt, att inmutningsrätten för närvarande är synnerligen fast rotad i det allmänna föreställningssättet, särskilt i de trakter, varom här är fråga. Frigiver man inmutningsrätten, lär man också kunna räkna med att ingen, som upptäckt en fyndighet, vågar längre hemlighålla densamma, då han nämligen i sådant fall lätt riskerar att någon annan, som äger kännedom om densamma, kommer honom i förväg. Ett allenast provisoriskt koncessions-system skulle däremot erbjuda större möjligheter för en upptäckare av en fyndighet att söka ytterligare hemlighålla densamma i hopp om fördelaktigare villkor genom en blivande definitiv lagstiftning. Jag anser mig emellertid böra redan i detta sammanhang framhålla, att det enligt mitt förmenande icke bör komma i fråga att tillerkänna inmutare enligt den provisoriska lagstiftningen den ovillkorliga, för framtiden bestående rätt till gruvanläggningen, som enligt gällande gruvestadga tillkommer inmutare. Det synes böra sörjas för att de gruvanläggningar, som nu uppkomma, framdeles skola kunna inordnas i det nya system, som genom definitiv lagstiftning eventuellt kan komma till stånd. Angående de begränsningar, som i detta avseende böra stadgas i den provisoriska lagstiftningen, skall jag yttra mig längre fram.

Med anledning av det förut anförda har jag ansett kommitténs, på inmutningsrättens frigivande byggda lagförslag böra läggas till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. Jag har emellertid låtit inom justitiedepartementet verkställa en omarbetning av kommittéförslagen i vissa delar, därvid dessa också sammanförts till ett enda lagförslag.»

Inom justitiedepartementet utarbetat förslag.

Föredragande departementschefen uppläste nu förslag till *lag om inskränkning i inmutningsrätten*, vilket skulle biläggas detta protokoll (bil. A).

Härefter anförde föredraganden vidare:

»Jag övergår nu till en närmare motivering för de bestämmelser, som innehållas i det upplästa förslaget.

Förslaget
ingress.

Vad först angår förslaget's ingress, så har det syntts mig lämpligast att omedelbart upphäva lagen den 27 mars 1917 och antaga en ny lag, som genast ersätter den nämnda och därefter får gälla intill den 1 oktober 1919. Den av kommittén föreslagna anordningen att genom särskilda bestämmelser medgiva undantag från lagen den 27 mars 1917 och låta denna efterträdas av en ny provisorisk lag var betingad av kommitténs ståndpunkt, att inmutningsrätten borde frigivas endast med avseende å kopparmalm, nickelmalm och svavelkis. Av anledningar, som jag mera utförligt skall beröra sedermera, har jag ansett inmutningsrättens frigivande böra utsträckas till alla inmutningsbara mineral med undantag av järnmalm. Att låta ett frigivande av inmutningsrätten i så vidsträckt omfattning komma till stånd i form av undantag från en alltjämt gällande lag har syntts mig mindre egentligt.

I ingressen har vidare i stället för den förut nyttjade beteckningen »kronojord» använts uttrycket »jord, som tillhör kronan» för att utmärka, att lagen icke endast avser kronojord i kameral bemärkelse utan även jord, som kronan förvärvat och vilken icke hunnit omföras till krono.

Vilka mineral
bör lagen
avse?

Såsom jag förut nämnt har gruvlagstiftningskommittén föreslagit inmutningsrättens frigivande endast med avseende å kopparmalm, nickelmalm och svavelkis. Kommittén har som skäl härför anfört, att kommittén utgått från att frigivandet icke bör ske i större utsträckning än som kan anses absolut nödvändig. Av de myndigheter, som blivit hörda, hava endast de tre befallningshavande lämnat kommitténs förslag i denna del utan anmärkning. Övriga myndigheter hava förordat inmutningsrättens frigivande till alla inmutningsbara mineral med undantag av järnmalm. Till denna senare uppfattning har även jag anslutit mig och har jag låtit utarbeta förslaget's 1 och 2 §§ i överensstämmelse därmed. Jag anser mig i detta sammanhang böra påpeka, att under kriget bristen på jämväl andra metaller än koppar, nickel och svavelkis varit mycket kännbar. Så har förhållandet bland annat varit med de såsom legeringsämnen för vissa slag av stål erforderliga metallerna mangan, molybden, vanadin, krom m. fl. Av dessa finnas åtminstone några, enligt vad känt är, inom de områden, där nu inmutningsförbudet gäller. Vidare kan nämnas bly och zink, varav behovet icke på långt när är fyllt genom kända inhemska tillgångar. Med den stora brist på fosforsyregödselmedel, varav vår jordbruksnäring för närvarande lider, synes ett upptäckande av större apatit tillgångar ävenledes vara önskvärt.

Med hänsyn till nu känt förekomstssätt råder i vårt land och särskilt i övre Norrland en väsentlig olikhet mellan järnmalm, å ena sidan, och andra enligt gruvestadgan inmutningsbara mineral, å den andra. Av de förra äro ofantliga tillgångar kända och något behov att omedelbart vinna kännedom om mera föreligger icke. De övriga enligt gruvestadgan inmutningsbara mineralen förekomma däremot inom landet i dess helhet i begränsade mängder eller saknas helt och hållet. Inom övre Norrland är kännedomen om dessa minerals eventuella uppträdande mycket bristfällig och ingen av de hittills uppdagade fyndigheterna har där ännu visat sig äga större ekonomisk betydelse. Ett upphävande av inmutningsförbudet skall säkert bliva ett gott hjälpmedel att så snart som möjligt ernå kunskap om, huruvida inom ifrågavarande trakter förekomma sådana hittills helt okända eller i otillräckliga kvantiteter bekanta slag av mineral.

I det föregående har jag nämnt, att enligt mitt förmenande det bör göras möjligt att i ett eventuellt nytt system inordna de gruvanläggningar, som uppkomma enligt den föreslagna provisoriska lagen. Detta måste då ske genom föreskrift att inmutaren skall vara underkastad bestämmelserna i ny lag. Det är givetvis svårt att på ett tillfredsställande sätt reglera denna bundenhet av ny lagstiftning, då riktlinjerna för densamma icke äro fastställda. Den blivande definitiva lagstiftningen kan tänkas byggd på en av följande två principer. Antingen kommer i likhet med 1909 och 1910 års förslag lagstiftningen att tillgodose upptäckerintresset genom att tillförsäkra upptäckaren av en mineralfyndighet viss företrädesrätt till erhållande av tillstånd eller koncession att bearbeta fyndigheten. Eller också kan lagstiftningen vilja åt Kungl. Maj:t eller den myndighet, som får sig anförtrott att meddela tillstånd till bearbetande av mineralfyndigheter, lämna valet fritt i fråga om tillståndshavarens person. Skulle den definitiva lagstiftningen byggas på den förra principen, bör givetvis den, som enligt den föreslagna provisoriska lagen inmutar en fyndighet, vara tillförsäkrad samma företrädesrätt, som enligt den definitiva lagstiftningen tillkommer upptäckare, och under den antagna förutsättningen blir således inmutarens intresse tillgodosett på bästa möjliga sätt. Då det emellertid är möjligt, att den definitiva lagstiftningen blir byggd på den andra av de båda förut angivna principerna, är det följaktligen icke uteslutet, att inmutaren, om han är skyldig underkasta sig bestämmelserna i ny lagstiftning, kan riskera att efter den nya lagstiftningens ikraftträdande förlora all rätt till den av honom upptagna gruvan. Hans skyldighet i

*Inmutarens
skyldighet att
vara under-
kastad ny
lagstiftning.*

förevarande avseende är då lätt ägnad att för honom medföra en känsla av osäkerhet, som kan motverka intresset för eftersökande av nya fyndigheter. Denna omständighet har föranlett gruvlagstiftningskommittén, som i sina lagförslag upptagit ett stadgande om skyldighet för inmutaren att vara underkastad ny lagstiftning, att därvid göra den begränsningen, att ifrågavarande skyldighet icke skulle inträda förr än tio år förflutit från mutsedelns utfärdande. På samma gång en sådan föreskrift skulle bereda inmutaren viss trygghet, skulle densamma enligt kommitténs förmenande föranleda inmutaren till forcerad brytning under tio-årsperioden, vilket åter i sin mån skulle bidra till uppfyllandet av önskemålet om bringandet i dagen av så stor mängd som möjligt av de mineral, varå landet lider brist.

Under beredningen av förevarande lagärende har den av kommittén intagna och även av mig företrädde ståndpunkten, att inmutaren bör vara skyldig underkasta sig ny lagstiftning, mött starkt motstånd från 1917 års kommission. I sitt yttrande vänder sig kommissionen mot gruvlagstiftningskommitténs ståndpunkt och anmärker att i de fall, då en inmutad fyndighet för fastställande av sitt värde fordrar långvariga och dyrbara undersökningar eller är så belägen, att nya kommunikationsleder skola skapas och anordningar vidtagas för uppbyggande av ett nytt samhälle, kanske långt inne i vildmarken, inmutaren icke kunde vara nöjd med att hava ovillkorlig rätt till gruvan endast i tio år. Förarbetena för gruvdriften kunde i dylika fall beräknas taga en tid av fem å tio år och företagaren skulle således i lyckligaste fall endast under några år få skörda vinst av sitt i företaget nedlagda kapital och arbete samt alltid hava den risken att kronan inlöste företaget allenast mot ersättning för de arbeten och anläggningar, som vid *den* tidpunkten hade värde för gruvföretaget. Kommissionen har befarat, att med andra ord inmutaren skulle få för kronans räkning utan ersättning undersöka fyndigheten och under några år vara kronans förläggare. Kommissionens majoritet anser därför att ett upphävande av inmutningsförbudet bör ske utan förbehåll att inmutaren skall vara underkastad ny lagstiftning. Bergmästaren Asplund, vilken jämväl är ledamot av kommissionen, har intagit en något avvikande ståndpunkt. Han har uttalat, att den inmutare, som under nuvarande brydsamma förhållanden nedlägger kostnader i större omfattning på malmers efterletande och tillgodogörande, bör vara tillförsäkrad ovillkorlig rätt framför andra enskilda till fortsatt utnyttjande av fyndigheten men i övrigt underkastad eventuell lösningsrätt för kronan och andra bestämmelser i en blivande ny lagstiftning.

De invändningar, som sålunda framställts, äro otvivelaktigt synner-

ligen beaktansvärda. Man får icke genom att allt för snävt begränsa inmutarens rätt äventyra vad man avsett att vinna genom den provisoriska lagstiftningen. Emellertid läser det icke kunna ifrågakomma att helt lösgiva inmutningsrätten på sätt 1917 års kommission hemställt. Sedan inmutningsförbud varit stadgat i nära tjugu år för att icke effekten av en blivande ny lagstiftning skulle på förhand berövas densamma, skulle det vara föga konsekvent att nu lämna inmutningsrätten fri beträffande alla mineral utom järnmalin och således äventyra att beträffande de inmutningsfria mineralerna förlora hela vinsten av det föregående långvariga provisoriet. Icke heller den av bergmästaren Asplund förordade vägen torde vara lämplig. Därigenom skulle de på grund av inmutning uppkomna gruvrättigheterna eventuellt komma att inom den blivande definitiva lagstiftningens ram få en undantagsställning, som vore ägnad att i betänklig grad förrycka denna lagstiftnings hela karaktär.

Enligt mitt förmenande behöver man icke heller gå så långt som 1917 års kommission eller bergmästaren Asplund föreslagit för att på ett tillfredsställande sätt betrygga inmutarens intresse. Gruvlagstiftningskommitténs förslag om en viss begränsad tid, varunder inmutaren skall vara tillförsäkrad rätt att bearbeta gruvan, innan han underkastas ny lagstiftning, har synts mig härvidlag vara ett gott uppslag. En period av tio år torde dock i detta avseende vara för kort. På sätt 1917 års kommission påpekat, kan under vissa förhållanden inmutaren under denna tid icke medhinna mera än att igångsätta företaget. Gruvlagstiftningskommittén har också själv ifrågasatt, huruvida icke tiden borde göras längre, men har, med hänsyn till önskvärldheten av att förevarande provisoriska gruvrättigheter så snart som möjligt skulle kunna inordnas i det väntade nya systemet, likväl föreslagit tiden till tio år. Att kommittén ansett sig kunna stanna vid tio år torde också i viss mån hava berott på att kommittén samtidigt föreslagit, att kronan skulle för ifrågasvarande övergångsperiod avstå från att begagna sin jordägareandel, varigenom inmutaren tillförsäkrades en förmån, som var ägnad att åtminstone delvis uppväga nackdelen av att samma period så starkt begränsats. Av anledningar, som jag skall beröra i det följande, har jag funnit det önskvärt att bereda möjlighet för kronan att begagna sin jordägareandel och detta förhållande torde också tala för en utsträckning av övergångsperiodens längd.

Att på bästa sätt fixera periodens längd är givetvis icke så lätt. Den bör å ena sidan vara tillräckligt lång för att bereda inmutaren möjlighet till en lugn utveckling av gruvföretaget och den får å andra sidan icke till en allt för avlägsen framtid uppskjuta de fulla verkning-

arna av en blivande definitiv lagstiftning. Efter att hava tagit i övervägande de på frågan inverkan omständigheterna har jag för min del funnit den lämpligaste tiden utgöra tjugu år. Ett särskilt stöd härför torde också kunna hämtas därav, att liknande tidsmätt förut kommit till användning för en analog begränsning av inmutares rätt. Jag syftar härvid på de förut omtalade, år 1899 vidtagna ändringarna i gruvestadgan, varigenom inmutare förpliktats att underkasta sig blivande bestämmelser om rätt för kronan att själv begagna sin jordägareandel.

Bestämmelserna om inmutarens skyldighet att efter tjugu år vara underkastad ny lagstiftning upptagas nu i 4 § av det inom justitiedepartementet utarbetade förslaget. Jag har emellertid ansett, att här också bör inflyta ett tillägg till vad gruvlagstiftningskommitténs förslag härutinnan innehöll, nämligen angående inmutarens av mig förut berörda likställighet med upptäckare i fråga om eventuell företrädesrätt till erhållande av tillstånd eller koncession enligt ny lagstiftning.

Med avseende å det men, som för inmutaren kan anses ligga i hans skyldighet att efter tjugu år vara underkastad ny lagstiftning, anser jag mig böra göra ytterligare följande påpekanden: Även om blivande lagstiftning icke skulle stadga någon företrädesrätt för upptäckaren, kommer det uppenbarligen endast i sällsynta undantagsfall att inträffa, det inmutaren icke erhåller förlängt tillstånd att bearbeta den av honom upptagna gruvan. Vidare kan erinras att, då ifrågavarande provisoriska lagstiftning föreslagits för att landet snabbt skall kunna förses med dess omedelbara behov av vissa mineral, det icke ligger någon vikt uppå att fyndigheter, som äro avsidet belägna eller för sitt tillgodogörande fordra tidsödande anläggningar, nu tagas under arbete i en omfattning, som kräver särskilt stora kostnader. För den händelse slutligen inmutaren skulle förlora rätten att bearbeta fyndigheten, skall han naturligtvis också vara berättigad till ersättning av kronan. Denna ersättningsfråga kommer förvisso att tillbörligen beaktas vid utformandet av den blivande definitiva lagstiftningen och det kunde därför synas tillräckligt att i den provisoriska lagen upptaga en erinran om att inmutaren i händelse av frånträdande av gruvan skall vara berättigad till ersättning i enlighet med vad som kan bli stadgat genom ny lagstiftning. Genom en dylik allmän erinran torde likväl inmutarens intresse av tydlighet i fråga om hans rättsställning icke bli tillräckligt tillgodosett, och därför har i andra stycket av förslaget 4 § upptagits en bestämmelse, varigenom han på förhand tillförsäkras viss ersättning, som synes särskilt kunna komma i fråga. Inmutaren blir sålunda under alla omständigheter tillförsäkrad den ersättning, som anges i nämnda

punkt. Men det är naturligtvis icke uteslutet, att genom den blivande lagstiftningen hänsyn kan tagas till inmutarens intressen även i andra avseenden. Sävitt nu kan bedömas, synes dock vad i förslaget upptagits vara tillräckligt. Inmutaren får visserligen icke härigenom direkt ersättning för de kostnader, han nedlagt å fyndighetens undersökande, men under de tjugu år, han fritt får disponera fyndigheten, torde han hinna göra sig fullt betäckt för dessa kostnader. Av de anläggningar för gruvdriften, som göras under tjuguårsperioden, torde med all sannolikhet det mesta bliva hänförligt till sådant, som är erforderligt för den *fortsatta* gruvdriften och för vilket inmutaren enligt det föreslagna stadgandet äger rätt till ersättning. Till den del någon anläggning faller utom detta begrepp, synes inmutaren jämväl härför kunna göra sig till fullo betäckt under tjuguårsperioden.

Till sist anser jag mig böra beröra några uttalade farhågor att det allmännas intresse skulle kunna i vissa avseenden sättas på spel genom inmutarens rätt att under viss begränsad tid förfoga över gruvau. Det har framhållits, att genom den forcerade brytning, som kan förväntas under ifrågavarande tid, fyndigheten kan komma att totalt utbrytas ävensom att inmutaren genom begränsningen i sin rätt kan förändras till gruvarbetets bedrivande på sådant vårdslöst sätt, att gruvans framtida bestånd äventyras, oaktat total utbrytning icke äger rum. Ett totalt utbrytande av en fyndighet synes emellertid icke behöva avskräcka, om därmed ändamålet med den provisoriska lagstiftningen eller att erhålla största mängd mineral vinnes, helst som de fyndigheter, vilka kunna utbrytas på tjugu år, nationalekonomiskt sett sakna större värde. Med avseende å faran för ett vårdslöst drivande av gruvarbetet kan erinras om den kontroll i detta hänseende, som det åligger bergsstaten att utöva, och om de bestämmelser i gruvestadgans 6 kapitel, vilka tillkommit för att göra denna kontroll effektiv. En ytterligare säkerhet mot rovbrytning kan erbjudas genom det sätt, varpå enligt mitt förmenande kronans jordägareandel bör begagnas och vartill jag skall återkomma i det följande.

Jag övergår nu till en annan fråga nämligen om den omfattning, vari inmutaren skall äga att tillgodogöra sig de mineral, som anträffas inom det inmutade området eller utmålet. Enligt 8 § i gruvestadgan har inmutare rätt att inom det inmutade området eller utmålet tillgodogöra sig icke blott den inmutade fyndigheten utan även alla andra där befintliga mineral, som äro inmutningsbara. Med avseende å icke inmutningsbara mineral, som finnas inom det inmutade området eller utmålet,

*Inmutarens
rätt till brut-
na mineral.*

har han enligt samma lagrum rätt att bryta dessa i den mån sådant är erforderligt för gruvarbetets ändamålsenliga drivande. Av vad som på denna grund brytes har han till en början ovillkorlig rätt att använda det som behöves för gruvdriftens ändamål. Men även återstoden av de brutna, icke inmutningsbara mineralen får han behålla, så framt icke jordägaren vill lösa till sig desamma med belopp, motsvarande kostnaden för brytning och uppföring. — Dessa bestämmelser äro tydligen av beskaffenhet att böra upptagas även i den provisoriska lagen. Emellertid måste särskilda föreskrifter givas för järnmalm. Sådan förekommer ofta i förening med andra mineral. Det torde kunna befaras, att denna omständighet kommer att föranleda till försök att kringgå förbudet mot inmutning av järnmalmsfyndigheter. Där t. ex. en mager fyndighet av kopparmalm förekommer i förening med en rik fyndighet av järnmalm, kan en person genom att inmuta kopparmalmsfyndigheten söka bereda sig tillfälle att tillgodogöra sig jämväl järnmalmsfyndigheten. Det kan därför till en början icke komma i fråga att jämställa järnmalm med de enligt gruvestadgan inmutningsbara mineralen. Men det torde icke heller vara lämpligt att utan vidare jämställa järnmalm med de icke inmutningsbara mineralen. På grund av den i 8 § gruvestadgan förekommande bestämmelsen, att inmutaren får behålla de mineral av detta slag, som han brutit, om icke jordägaren vill lösa till sig desamma, kan man eljest komma till samma resultat. I det anförda exemplet måste inmutaren, för att komma åt kopparmalmen, sannolikt bryta en stor mängd järnmalm. I de ojämförligt flesta fall skulle kronan icke hava någon användning för järnmalmen och skulle således nödgas låta inmutaren behålla densamma.

Bergmästaren Asplund har i sitt yttrande föreslagit att, där järnmalmen förekommer underordnat i förhållande till inmutade mineral, inmutaren skall äga utan vidare tillgodogöra sig jämväl järnmalmen men att däremot särskilt tillstånd av Konungen att behålla järnmalmen skall erfordras i sådana fall, där denna förekommer i större kvantiteter. En sådan anordning torde vid genomförandet stöta på nästan oöverstigliga svårigheter, i det att tvist ständigt skulle yppas om frågan huruvida järnmalmen förekomme underordnat eller i större kvantiteter. Dessutom kan skillnad i förekomstsättet finnas inom olika delar av ett och samma inmutade område eller utmål. Något annat fullt effektivt sätt att hindra kringgående av förbudet mot inmutning av järnmalmsfyndigheter synes icke stå till buds än att förbjuda inmutaren att utan Konungens tillstånd behålla järnmalm, som han behövt bryta och icke använt för gruvdriftens ändamål. I överensstämmelse härmed har också 5 § i det inom justitie-

departementet utarbetade förslaget avfattats. Genom en dylik bestämelse kommer visserligen inmutaren i ett oförmånligt läge gent emot kronan, enär kronan kan göra anspråk på att få bortföra järnmalmen utan någon som helst ersättning. Då kronan, såsom förut framhållits, i regel icke har någon användning för järnmalmen, torde det emellertid icke möta någon svårighet för en inmutare, som handlat lojalt, att erhålla tillstånd att behålla malmen.

En annan betydelsefull fråga, som redan något berörts i det föregående, är den om begagnandet av kronans jordägareandel. Gruvlagstiftningskommittén har föreslagit, att under den av kommittén angivna tioårsperioden kronan icke skulle begagna jordägareandelen utan att inmutaren skulle få njuta densamma till godo, intill dess genom ny lagstiftning annorlunda förordnades. Detta förslag sammanhänger med att kommittén utgått från att kronan, i likhet med vad hitintills praktiserats, icke skulle själv utöva gruvdrift utan bortarrendera jordägareandelen samt ansett, att ett bortarrenderande under den begränsade tid, varom kommitténs förslag rörde sig, icke skulle löna sig utan endast medföra komplikationer. Genom att kronan avstode från att begagna jordägareandelen skulle, på sätt i annat sammanhang påpekats, inmutaren emellertid också vinna en förmån, som till någon del komme att uppväga olägenheten för honom av att endast för en begränsad tid vara tillförsäkrad orubbad besittning av fyndigheten.

Emellertid hava 1917 års kommission och bergmästaren Asplund föreslagit, att möjlighet skall beredas kronan att begagna sin jordägareandel. Härmed avses likväl icke, att kronan enligt nu gällande bestämmelser skall utarrendera jordägareandelen, utan att kronan skall använda sig av denna utväg för att ingripa och få lämpliga fyndigheter undersökta i sådana fall, där inmutaren visar sig liknöjd eller saknar möjlighet att bedriva undersökningsarbete. Bergmästaren Asplund har särskilt påpekat, att en medellös upptäckare skulle genom hänvändelse till kommissionen kunna få sin fyndighet undersökt. Om denna då visade sig brytvärd, skulle brytning å kronans andel kunna igångsättas och inmutaren få sin andel av den eventuella vinsten eller kunna deltaga i gruvarbetet för sin inmutarandel. I särskild framställning till Kungl. Maj:t har också kommissionen anhållit om bemyndigande att, i den händelse inmutningsrätten med förbehåll om kronans jordägareandel återinföres, få med användande av kronans jordägarerätt undersöka de sålunda inmutade fyndigheterna, därest desamma icke undersökas av inmutaren samt fyndigheternas läge och beskaffenhet äro sådana, att kommissionen

*Begagnandet
av kronans
jordägare-
andel.*

anser en undersökning önskvärd. Även kommerskollegium har anslutit sig till den uppfattningen, att kronan skall förbehållas rätten till jordägareandel för att därigenom kunna öva inflytande över att inmutade fyndigheter av här ifrågavarande slag också bliva bearbetade.

Av de yttranden, som avgivits av 1917 års kommission och bergmästaren Asplund och i vilka endast talas om undersökning av fyndigheterna, synes framgå att kronans jordägareandel skulle användas huvudsakligast på försöksarbetets stadium för att framtvinga en verklig undersökning av fyndigheten. Däremot tages i dessa yttranden icke ståndpunkt till frågan, huru kronan bör förfara, om inmutaren, sedan försöksarbetet avslutats och utmål blivit lagt, skulle nedlägga arbetet å fyndigheten. Kommerskollegium åter anser, att kronan även i sådant fall bör begagna jordägareandelen för att, där så finnes lämpligt, åstadkomma ett bearbetande av fyndigheten. Det är redan med hänsyn till den provisoriska lagens utformning av väsentlig betydelse, i vilken omfattning och för vilket ändamål kronan framdeles kan tänkas komma att begagna jordägareandelen. Enligt 18 § i gällande gruvestadga skall nämligen anmälan om begagnande av jordägareandel ske senast vid utmålsförrättningen. Skall nu kronans jordägareandel endast användas för att möjliggöra en effektiv undersökning av vederbörande fyndigheter, kommer således frågan om kronan skall anmäla sig till begagnande av jordägareandelen att bliva aktuell redan före utmålsläggningen och den i 18 § gruvestadgan angivna fatalietid saknar då större betydelse för kronans vidkommande. Skall åter kronan använda sin jordägareandel för åstadkommande av verklig brytning i gruvan sedan utmål blivit lagt, måste kronan på grund av merberörda bestämmelse i gruvestadgan redan vid utmålsläggningen avgöra sig för huruvida anmälan om jordägareandelens begagnande skall ske eller icke. Nu är det emellertid i många fall svårt att vid utmålsläggningen avgöra, huruvida en fyndighet är brytvärd eller icke. Detta låter sig icke så lätt göra enbart på grund av den malmblottnings, som utgör förutsättning för erhållande av utmål. Ofta kan brytvärdheten bedömas först sedan verkligt gruvarbete någon tid pågått. Med avseende å fyndigheter, som komma att inmutas enligt den provisoriska lagstiftningen, blir denna svårighet i hög grad stegrad för kronan. Av anledning, som jag senare skall beröra, hava nämligen i förslaget upptagits särskilda bestämmelser för framtvingande av utmålsläggning på en tidigare tidpunkt än som är förutsatt i gruvestadgan. På grund av den jämförelsevis korta tid, som enligt dessa bestämmelser kommer att förflyta mellan mutsedelns utfärdande och utmålsläggningen, måste eventuellt fordringarna på undersökningsarbetets omfattning i

någon mån sänkas. Den korta tiden i förening med den stora mängd inmutningar, som kan förväntas efter inmutningsrättens frigivande, torde emellertid särskilt föranleda, att kronan icke medhinner att redan vid utmålsläggning träffa ett avgörande om jordägareandelens begagnande, om nämligen detta avgörande skall grundas på ett bedömande av fyndighetens brytvärdhet. Följden härav torde bliva att kronan, utan någon prövning i sistnämnda hänseende, i alla förekommande fall anmäler sig till begagnande av jordägareandelen. Kronan kommer härigenom att belastas även med en mängd andelar i sådana gruvor, av vilka kronan icke har något egentligt intresse, och blir nödsakad att för framtiden följa med dessa gruvföretags utveckling. Med anledning av de påpekade svårigheterna har kommerskollegium, som ju utgått från att kronan skall begagna jordägareandelen även för åstadkommande av brytning i utmåslagda gruvor, också föreslagit, att kronan utan hinder av stadgandet i 18 § gruvestadgan skall berättigas att när som helst anmäla sig till begagnande av jordägareandelen.

Med avseende å de nu berörda frågorna hyser jag till en början den uppfattningen, att, då avsikten med ifrågavarande provisoriska lagstiftning ju är att så snart som möjligt skaffa i dagen största möjliga mängd mineral, möjligheten bör hållas öppen för kronan att med begagnande av sin jordägareandel åstadkomma brytning av fyndigheter i de fall, då sådan eljest kan befaras icke komma till stånd; detta så mycket mer som man saknar verkligt effektiva medel att framtinga en brytning av inmutaren själv. Skall ett påtagligt resultat vinnas, torde kronan emellertid icke böra inskränka sig till att använda jordägareandelen för fyndigheters undersökande utan även i fall av behov inträda och för egen räkning verkställa brytning i utmåslagda gruvor. Det återstår då att avgöra, på vilken tidpunkt kronan skall vara skyldig att anmäla sig till begagnande av jordägareandelen. Mot kommerskollegii ovannämnda förslag torde kunna invändas, att inmutarens rättsställning genom en sådan anordning blir allt för osäker. Kronan skulle erhålla en spekulationsmöjlighet i det att kronan under den tid, då vederbörande fyndighets värde vore okänt, överlämnade åt inmutaren att ensam stå risken för gruvföretaget under det att kronan sedermera, om fyndigheten visade sig värdefull, skulle kunna anmäla sig till begagnande av jordägareandelen. Häremot kan visserligen erinras, att en sådan spekulationsmöjlighet för kronan i viss mån finnes, även om kronan tvingas att anmäla sig redan vid utmålsläggningen. På sätt framgår av 66 § gruvestadgan behöver nämligen en jordägare, som anmält sig vilja begagna jordägareandelen, icke deltaga i gruvarbetet i större omfattning

än som motsvarar försvarsarbetet, och jordägaren kan således vänta med ett effektivt deltagande till en för honom lämplig tidpunkt. Emellertid skulle inmutarens ställning givetvis bliva mera osäker, om han under hela den tjugonårsperiod, varunder han är tillförsäkrad rätt till gruvan, skulle behöva sväva i ovisshet, huruvida kronan kommer att över huvud göra sina anspråk gällande. Jag anser därför, att kommerskollegii förslag icke bör upptagas. Att kronan skulle vara skyldig att redan vid den av mig föreslagna tidiga utmålsläggningen träffa ett avgörande i nu ifrågakvarande hänseende synes mig å andra sidan innebära ett allt för stort eftersättande av kronans intresse, särskilt med hänsyn till det ändamål, för vilket kronans jordägareandel enligt mitt förmenande bör användas. Då det är under de närmaste åren, som kronan kan förväntas hava särskild anledning att framkalla en stor brytning, synes ändamålet med lagstiftningen dock lika väl kunna vinnas genom en föreskrift sådan som den i förslagets 6 § upptagna eller att kronan skall anmäla sig till begagnande av sin jordägareandel inom fem år från det avskrift av mutsedeln på grund av föreskriften i 13 § 1 mom. gruvestadgan blivit ingiven till Konungens befallningshavande. Enligt det av mig framlagda förslaget skall ansökning om utmålshållande göras inom ett, respektive två år från mutsedelns utfärdande. Utmålsförrättningen skall därefter företagas så fort ske kan och lämplig årstid är för handen. Man kan därför räkna med att från det ansökningen om utmål inkom till dess själva förrättningen kan företagas icke förflyter längre tid än ett år. Under förutsättning att avskrift av mutsedeln ingives till Konungens befallningshavande omedelbart efter dess utfärdande, skulle med det föreslagna stadgandet kronan hava en anståndstid för sin anmälan om begagnande av jordägareandelen av minst tre, respektive två år, räknat från utmålsläggningen.

Beträffande den ersättning för byggnader m. m., som kronan har att utgiva till inmutaren, när kronan begagnar jordägareandelen, hava i förslaget upptagits gruvestadgans bestämmelser oförändrade. Man kunde möjligtvis ifrågasätta, huruvida icke dessa bestämmelser borde bringas i närmare överensstämmelse med de stadganden, som föreslagits för det fall att inmutaren skulle i anledning av ny lagstiftning gå förlustig rätten till gruvan. Det har emellertid synts mig mindre egentligt att i en provisorisk författning, som i huvudsak ansluter sig till en gällande lag, göra sådana avvikelser från bestämmelserna i denna lag, som icke äro motiverade av den provisoriska författningens eget syftemål.

Med avseende å frågorna när kronans jordägareandel skall begagnas och om sättet för densammans utnyttjande torde kompletterande före-

skrifter böra meddelas för de myndigheter, som komma att handhava dessa ärenden. Den närmare beredningen härav lärer böra företagas inom jordbruksdepartementet.

Jag övergår härefter till de i förslaget 7—10 §§ behandlade frågor, vilka samtliga äga samband med utmålsläggningen.

Härvid kommer till en början spörsmålet om tiden för utmålsläggningen. Enligt 21 § gruvestadgan skall det arbete å en inmutad fyndighet, som erfordras för utmåls anvisande, vara av inmutaren fullgjort och ansökning om utmål ingiven till bergmästaren sist inom tre år från mutsedelns utfärdande, allt vid påföljd av inmutningsrättens förlust. Om arbetet i följd av särskilda naturförhållanden icke lämpligen kan fullgöras inom sagda tid, kan bergmästaren på ansökan medgiva förlängd tid av högst två år för arbetets utförande. — Det lärer inom sakkunniga kretsar anses, att den sålunda utstakade tiden av ända intill fem år redan under normala förhållanden är för lång. Om dessa bestämmelser skulle nu bibehållas oförändrade, kunde man äventyra ändamålet med den förevarande lagstiftningen eller att just under den rådande bristen söka få fram de erforderliga mineralen. Tiden måste ur denna synpunkt avsevärt förkortas. I enlighet med gruvlagstiftningskommitténs förslag, som i denna del lämnats utan anmärkning av samtliga de hörda myndigheterna, har därför i 7 § av det föreliggande förslaget upptagits bestämmelse, att utmål skall sökas inom ett år från mutsedelns utfärdande och att bergmästaren må medgiva förlängning med högst ett år. Kortare tid än ett år kan icke ifrågakomma, då nämligen hänsyn måste tagas till att åtminstone en sommar alltid måste falla inom den bestämda tiden för undersökningsarbetet.

I 22 § 1 mom. gruvestadgan är föreskrivet, att å sådan kronojord, varom här är fråga, utmål ej får läggas tidigare än två år efter det avskrift av mutsedeln blivit ingiven till Konungens befallningshavande. Detta stadgande har tillkommit för att bereda kronan nödig tid till vidtagande av åtgärder för jordägareandelens utarrenderande. Om, på sätt ovan framhållits, kronans jordägareandel i de gruvor, som tillkomma på grund av den nu ifrågasatta lagstiftningen, icke bör utnyttjas genom utarrendering i enlighet med nu gällande grunder samt dessutom kronan skall hava möjlighet att anmäla sig till begagnande av jordägareandelen även efter utmålsläggningen, bör uppenbarligen oförmälda bestämmelse i gruvestadgan icke komma i tillämpning med avseende å fyndigheter, varom här är fråga. Bestämmelsen har därför

satts ur kraft genom särskilt stadgande i andra stycket av det föreliggande förslagets 7 §.

Utmål endast
på kronojord.

Enligt gällande gruvestadga föreligger icke något hinder för utläggande av ett och samma utmål över ägoområden, tillhöriga olika personer. Då det icke kan ifrågakomma att i förevarande ordning rubba gruvestadgans allmänna regler för rättsförhållandet mellan inmutare och enskild jordägare, skulle ett bibehållande av möjligheten till utläggande av utmål på ovan angivna sätt för fyndigheter, varom nu är fråga, kunna medföra att inmutarens rätt bleve olika med avseende å skilda delar av samma utmål. Gruvlagstiftningskommittén, som icke förbisett denna konsekvens, har likväl funnit berörda förhållande icke vara ägnat att medföra sådana olägenheter, att särskilda bestämmelser nu vore erforderliga för reglerande av detsamma. Denna uppfattning kan jag emellertid icke dela. Införas olika bestämmelser för rätt till gruvdrift på kronojord och på enskild jord, måste enligt mitt förmenande garantier skapas för att likartade regler komma att gälla för utmålet i dess helhet såsom utgörande enhet för en gruvanläggning. Någon annan utväg för vinnande av detta syfte torde icke erbjuda sig än att förbjuda utmålets utsträckande över olika områden, med avseende å vilka skilda rättsregler skulle tillämpas. I överensstämmelse härmed har i det föreliggande förslagets 8 § stadgats förbud mot utmåls utläggande på annan mark än sådan kronojord, som avses i den föreslagna lagen. Ett sådant stadgande kan möjligtvis någon gång lända inmutaren till förfång, men för det övervägande antalet fall torde han hava möjlighet att på förhand skydda sig genom att verkställa inmutningar jämväl på angränsande jord.

Frågor om
marklösen
m. m.

En blivande definitiv lagstiftning om rätt till gruvdrift på odisponerad kronojord kan antagas komma att medgiva enskilda endast en till tiden begränsad rätt att bearbeta mineralfyndigheter. Sannolikt komma då också de nuvarande bestämmelserna om skyldighet för inmutaren att inlösa den mark inom utmålet, som erfordras för gruvdriften ovan jord, att bortfalla och ersättas med föreskrift, att enskild idkare av gruvdrift på dylik kronojord skall i samma hänseende erlægga årlig jordskyld till kronan. Huru i övrigt frågor om ersättning för mark samt skada och intrång komma att ordnas, kan icke nu bedömas. Under sådana omständigheter synes det olämpligt, att inmutare enligt den föreslagna provisoriska lagen för den begränsade tid, varunder han är tillförsäkrad ovillkorlig rätt till vederbörande gruva, erlägger marklösen och sådan ersättning en gång för alla, varom talas i 33 § gruvestadgan. Med anledning härav har i förslagets 9 § införts bestämmelse om att uppkom-

mande frågor om lösen och ersättning tills vidare skola ordnas genom fastställande av årliga avgifter. Undantag härifrån har stadgats för de fall, då fråga uppstår om ersättning för byggnader och andra nyttigheter, som genom gruvdriften komma att gå förlorade. Ifrågavarande anordning nödvändiggör även vissa andra jämkningar i gruvestadgans bestämmelser, varom föreskrifter jämväl intagits i förslaget 9 §. För de årliga avgifterna måste uppenbarligen ställas säkerhet, och härför hava regler givits i förslaget 10 §. Till ledning för dessa reglers avfattande hava tjänat bestämmelser i 1909 och 1910 års förslag.

I sitt yttrande under ärendets beredning har bergmästaren Asplund föreslagit, att åt det i 39 § gruvestadgan föreskrivna försvarsarbetet måtte givas en vidgad omfattning för att därigenom måtte framtvingas större brytning i överensstämmelse med den ifrågasatta lagens ändamål. Med hänsyn till att dylikt försvarsarbete i och för sig torde vara av tvivelaktigt värde, har jag ansett detta förslag icke böra föranleda någon åtgärd. Däremot har jag anslutit mig till ett förslag av gruvlagstiftningskommittén, att inmutaren icke skall hava rätt att betala avgift i stället för att fullgöra försvarsarbete. Då tiden, varunder inmutaren skall vara obunden av ny lagstiftning, enligt mitt förmenande bör utsträckas till tjugu år, och det torde kunna anses obilligt att för en så lång period förvägra inmutaren den lättnad i fråga om arbetsskyldigheten, som dess fullgörande genom avgift erbjuder, har jag låtit avfatta förslaget 11 § på sådant sätt, att avgift förbjudits för de första tio kalenderåren av gruvanläggningens tillvaro. Det kunde möjligtvis ifrågasättas, huruvida icke förbud borde stadgas även mot meddelande av vilostånd. Detta har jag emellertid icke ansett nödvändigt, då nämligen ovillkorlig rätt till vilostånd icke förefinnes, utan enligt 42 och 44 §§ gruvestadgan sådant kan medgivas endast då särskilda omständigheter därtill föranleda. Jag utgår härvid från att de myndigheter — bergmästare och bergsöverstyrelse — vilka hava att medgiva vilostånd, skola vid uppkommande frågor härom beakta vikten av att arbetet i gruvor, vilka upptagas på grund av ifrågavarande lag, kommer att så vitt möjligt fortgå utan avbrott så länge de nuvarande svåra förhållandena äro rådande.

Arbetsskyldig-
heten.

Rätten att fritt överlåta den på inmutning grundade rätten har ofta visat sig medföra missförhållanden i form av jobberi. Den i 56 § gruvestadgan föreskrivna skyldigheten att anmäla, när rätten till inmutad eller bearbetad mineralfyndighet övergått å annan, torde sakna all betydelse, helst som underlåtenhet härutinnan icke medför annan påföljd

Överlåtelse av
inmutnings-
rätt.

än tio kronors böter. Att helt stävja jobberi med mineralfyndigheter, vilkas värde ofta är tvivelaktigt, torde icke vara möjligt ens genom att såsom förutsättning för överlåtelses giltighet fordra särskilt tillstånd, en åtgärd som för övrigt enligt mitt förmenande skulle betaga inmutningsrätten det väsentliga av dess rättsliga karaktär. Emellertid måste i den provisoriska lagen inryckas föreskrift, som lämnar garanti för att kronan skall kunna veta vem som på varje tidpunkt är behörig innehavare av inmutningsrätten. Därav kommer kronan att hava ett alldeles särskilt intresse på grund av det föreslagna sättet för begagnande av kronans jordägareandel. En dylik garanti torde kunna erhållas genom ett stadgande av det innehåll, jag låtit upptaga i förslagets 12 §, eller att överlåtelse av inmutningsrätt icke är giltig, med mindre bergmästaren å mutsedeln gjort anteckning om överlåtelsen, samt att för verkställandet av sådan anteckning mutsedeln skall bifogas, när anmälan göres om överlåtelsen enligt 56 § gruvestadgan. Genom en dylik föreskrift möjliggöres även kontroll över att icke gruvor förvärfvas av personer, som enligt lagen den 30 maj 1916 angående inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. icke äro behöriga därtill. För detta ändamål har i berörda paragraf av förslaget jämväl inryckts en bestämmelse att, om överlåtelse skett till dylik person, bergmästaren skall förvägra anteckning, varom förut är nämnt.

*Tiden för
lagens ikraft-
trädande.*

Det är önskvärt, att den föreslagna lagen kan träda i kraft så snart, att eventuella inmutare erhålla möjlighet att redan under instundande sommar utföra vederbörliga försöksarbeten. Då dylika försöksarbeten i de trakter, varom här är fråga, och särskilt inom Norrbottens län, där de flesta fyndigheterna kunna förväntas, icke lärer kunna påbörjas förr än efter den 1 juni, har i förslaget intagits föreskrift om att lagen skall träda i kraft nämnda dag.

I samband härmed torde jag böra något uppehålla mig vid ytterligare en fråga.

Under den tid, inmutning varit förbjuden, hava i ett flertal fall personer till Kungl. Maj:tt ingivit ansökningar om att erhålla särskilt tillstånd till bearbetande av fyndigheter, som de uppgivit sig hava upptäckt. Sådana personer bliva efter inmutningsrättens frigivande utsatta för fara att andra, som genom ansökningarna fått vetskap om fyndigheterna, komma dem i förväg och låta för egen räkning inmuta fyndigheterna. Med anledning härav har 1917 års kommission i sitt yttrande föreslagit, att de personer, som sökt tillstånd för vissa fyndigheter, skola

erhålla rätt att under trettio dagar före inmutningsrättens frigivande erhålla mutsedlar för de i ansökningarna angivna fyndigheterna.

Detta förslag anser jag vara ägnat att kunna medföra ganska vådliga konsekvenser. Det finnes nämligen ingen säkerhet för att icke en person, som på angivna sätt sökt tillstånd, själv förskaffat sig kännedom om fyndigheten på illojalt sätt, och genom den föreslagna anordningen skulle därför den verkliga upptäckarens rätt kunna kränkas. Den som har anledning befara, att hans upptäckt blivit röjd, kan emellertid skydda sig genom att redan den dag, lagen träder i kraft, ingiva ansökning om mutsedel; skulle någon annan samma dag begära mutsedel för samma område, har enligt 7 § gruvestadgan den verkliga upptäckaren möjlighet att åt sig vindicera fyndigheten genom att visa sin tidigare upptäckt. Med hänsyn härtill är det likväl önskvärt, att en mera avsevärd tid — åtminstone en månad — måtte förflyta mellan lagens promulgerande och dess ikraftträdande. Skulle därför lagen icke hinna promulgeras till den 1 maj, torde tiden för ikraftträdandet böra framflyttas.»

Härefter hemställde föredraganden, att lagrådets utlåtande måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas över det av föredraganden framlagda lagförslaget.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:ts Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:
Harry Guldberg.

Bilaga A.**Förslag**

till

Lag**om inskränkning i inmutningsrätten.**

Med upphävande av lagen den 27 mars 1917 om inskränkning i inmutningsrätten, förordnas härmed, att för tiden intill den 1 oktober 1919 skola med avseende å rätten till inmutning av mineralfyndigheter å sådan inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län belägen jord, som tillhör kronan och icke innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, följande bestämmelser gälla:

1 §.

Inmutning av järnmalmsfyndigheter må ske endast för kronans räkning.

2 §.

Med avseende å inmutning, som av annan än kronan verkställes å inmutningsbar fyndighet av annat slag än i 1 § sägs, samt de rättigheter och förpliktelser, som därav föranledas, skola, jämte de i gruvestadgan den 16 maj 1884 meddelade stadganden, såvitt de ej strida mot vad i denna lag förordnas, föreskrifterna här nedan i 3—12 §§ lända till efterrättelse.

3 §.

I mutsedel, som utfärdas för inmutning, varom i 2 § förmäles, skall erinran göras om att inmutarens rätt är begränsad genom stadgandena i denna lag.

4 §.

Inmutare, varom i 2 § förmäles, skall vara underkastad de förändrade bestämmelser, som genom ny lagstiftning kunna bliva fastställda och hava avseende å rätten att nyttja den genom inmutningen uppkomna gruvanläggningen eller gruvdriftens bedrivande å densamma; dock att inmutarens skyldighet i nämnda hänseende icke skall inträda förrän tjugu år förflutit från mutsedelns utfärdande. För den händelse genom blivande lagstiftning rätt att bearbeta mineralfyndighet göres beroende av särskilt tillstånd samt upptäckare av fyndighet medges företräde till erhållande av dylikt tillstånd, skall sådan företrädesrätt tillkomma inmutaren för den genom inmutningen uppkomna gruvanläggningen.

Därest inmutaren i anledning av ny lagstiftning icke skulle bliva bibehållen vid rätten till gruvan, skall inmutaren vara berättigad till ersättning för värdet å byggnader och övriga anläggningar, som äro erforderliga för den fortsatta gruvdriften, ävensom för kostnaden för blottläggning och tillredning av mineraltillgångar, vilka vid hans avträdande av gruvan ligga färdiga till brytning. Sådan ersättning skall fastställas av skiljemän.

5 §.

När inmutning skett enligt 2 §, äger inmutaren uteslutande rätt att inom det inmutade området eller utmålet bearbeta och tillgodogöra sig såväl den inmutade mineralfyndigheten som även andra enligt gruvestadgan inmutningsbara mineral med undantag av järnmalm.

Förutom de mineral, vilka inmutaren efter vad nu är sagt äger tillgodogöra sig, må järnmalm ävensom övriga mineraliska ämnen inom det inmutade området eller utmålet även av honom brytas, i den mån sådant är erforderligt för gruvarbetets ändamålsenliga drivande, och äge inmutaren därav använda vad som behöves för gruvdriftens ändamål. Brutna järnmalm, som sålunda icke användes, må inmutaren icke utan Konungens tillstånd behålla. Andra brutna mineral, som icke användas

för gruvdriftens ändamål, må inmutaren behålla, så framt de icke av kronan, mot erläggande av gottgörelse för brytnings- och uppfodringskostnader, avhämtas inom ett år efter tillsägelse. Uppstår tvist om beloppet av sådan gottgörelse, skall stadgandet i tredje stycket av 8 § gruvestadgan lända till efterrättelse.

6 §.

Med avseende å fyndighet, som inmutats enligt 2 §, äge kronan anmäla sig till begagnande av sin jordägareandel inom fem år från det avskrift av mutsedeln på grund av föreskriften i 13 § 1 mom. gruvestadgan blivit ingiven till Konungens befallningshavande.

Där kronan ej begagnar jordägareandelen, skall inmutaren njuta densamma till godo med förpliktelse att för varje kalenderår från och med året efter utmålsläggningen, inom mars månad nästföljande år, till kronan erlægga den i tredje stycket av 17 § gruvestadgan angivna avgäld.

Från den tid kronan bevisligen hos inmutaren gjort anmälan om begagnande av sin jordägareandel, njute kronan delaktighet i anläggningen, dock med förbindelse att vidkännas motsvarande andel i alla kostnader, som för arbetets bedrivande därefter erfordras ävensom att i enahanda förhållande ersätta värdet av de för arbetet nödiga och nyttiga byggnader, redskap och förråd, som dessförinnan blivit anskaffade. I kostnad, som inmutaren haft för fyndighetens undersökning och blotande, vare kronan ej skyldig att taga del.

Uppstår tvist om beloppet av den ersättning, kronan bör giva, gånge med bestämmandet därav enligt 12 § gruvestadgan, och kronan njute icke desto mindre under tiden sin andel i anläggningen till godo.

7 §.

Det arbete å fyndigheten, som enligt 21 § gruvestadgan erfordras för utmåls anvisande, skall vara av inmutare, varom i 2 § förmäles, fullgjort och ansökning om utmål ingiven till bergmästaren inom ett år från mutsedelns utfärdande, allt vid påföljd av inmutningsrättens förlust, ägande dock bergmästaren på ansökning av inmutaren, att, där arbetet i följd av särskilda naturförhållanden lämpligen icke kan fullgöras inom sagda tid, medgiva förlängd tid av högst ett år för arbetets utförande.

Sökt utmålsförrättning skall utan hinder av stadgandet i 22 § 1 mom. gruvestadgan om tiden för utmåls utläggande på kronojord av bergmästaren företagas så fort ske kan.

Varder, på sätt i 24 § gruvestadgan sägs, sökt utmålsförrättning inställd på grund av sökandens uteblivande, ankomme dess företagande på ny anmälan inom den tid från mutsedelns utfärdande, som förut är angiven i denna paragraf.

8 §.

För fyndighet, som inmutats enligt 2 §, må utmål icke utläggas på annan mark än sådan kronan tillhörig jord, som avses i denna lag.

9 §.

Har inmutning skett enligt 2 §, skall lösen för mark, som inmutaren förklarar sig inom utmålet behöva för sitt arbete ovan jord, ävensom sådan ersättning en gång för alla, varom 33 § gruvestadgan handlar, icke erläggas förrän med anledning av bestämmelserna i ny lag, varom i 4 § förmåles, dylik lösen och ersättning må hava blivit fastställd; dock skall inmutaren enligt bestämmelserna i gruvestadgan vara skyldig lämna full ersättning för å området uppförd byggnad eller annan anläggning, som genom gruvdriften varder onyttig, ävensom för värdet av därå växande skog, i den mån kronan icke kan tillgodogöra sig densamma.

Intill dess i övrigt lösen och ersättning blivit fastställd, skall inmutaren såsom gottgörelse för begagnandet av den mark, han tager i anspråk inom utmålet, för skada och intrång samt för väg och plats för kraftledning för varje år förskottsvis erlægga avgift till kronan ävensom till envar annan, vilkens rätt är i fråga. Storleken av sådan avgift skall vid utmålsläggningen bestämmas av förrättningsmannen och gode männen.

Därest, på sätt i 35 § gruvestadgan sägs, efter utmålsförrättningen för inmutaren yppas behov av ytterligare mark inom utmålet eller det visar sig nödigt, att väg till gruvan upptages eller plats för kraftledning beredes, skall på enahanda sätt årlig avgift därför bestämmas.

I händelse kronan efter utmålsförrättningen anmäler sig till begagnande av sin jordägareandel, vare inmutaren berättigad påkalla ny förrättning för erhållande av den jämkning i fråga om fastställd avgift, som föranledes av kronans inträde i gruvföretaget.

Varder gruvanläggningen övergiven, innan full lösen eller ersättning blivit fastställd, vare inmutaren skyldig utgiva gottgörelse för all skada, som för framtiden uppkommit genom gruvanläggningen eller

arbetet därstädes. Under tiden, till dess denna gottgörelse blivit erlagd, ansvare inmutaren för fulla beloppet av den årliga avgift, som kan hava bestämts att utgå till den skadelidande. Yppas tvist om gottgörelse, varom nu är fråga, gånge med bestämmandet därav som i 12 § gruvestadgan sägs.

10 §.

Såsom säkerhet för erläggande av avgift, varom i 9 § förmåles, skall inmutaren, inom trettio dagar efter det avgiften blivit bestämd, ställa borgen av minst två löftesmän, de där borga en för bägge och bägge för en såsom för egen skuld, och vilkas vederhäftighet är för Konungens befallningshavande känd eller behörigen styrkt. Sådan borgen skall gälla för minst fem och högst åtta år.

Inmutare, som sådant föredrager, må i stället för borgen nedsätta säkerhetshandlingar, som av Konungens befallningshavande godkännas, i värde motsvarande avgiften för tre år.

Minst ett år före utgången av den tid, för vilken borgen gäller, skall inmutaren avlämna ny säkerhet av den beskaffenhet, som förut är nämnd. Dör löftesman eller finner Konungens befallningshavande, att löftesman icke vidare kan anses för vederhäftig eller eljest att ställd säkerhet icke längre kan anses tillräcklig, skall inmutaren inom tre månader efter erhållet föreläggande avlämna ny säkerhet eller den ytterligare säkerhet, Konungens befallningshavande kan bestämna.

Försummar inmutaren att inom föreskriven tid ställa säkerhet, som ovan sägs, må Konungens befallningshavande förordna om inställande av arbetet inom utmälet till dess säkerhet, som finnes antaglig, blivit anskaffad.

11 §.

Med avseende å fyndighet, som inmutats enligt 2 §, äge inmutaren intill utgången av nionde kalenderåret efter det, då mutsedeln utfärdades, icke rätt att, på sätt i 41 § gruvestadgan sägs, betala årlig avgift i stället för fullgörande av arbetsskyldighet.

12 §.

Då inmutning skett enligt 2 §, vare överlåtelse av inmutningsrätten icke giltig, med mindre bergmästaren å mutsedelu gjort anteckning om

överlåtelsen. För verkställandet av sådan anteckning skall mutsedeln bifogas, när anmälan enligt 56 § gruvstadgan göres om överlåtelsen. Därest den, till vilken överlåtelsen skett, icke äger att utan Konungens tillstånd förvärva eller bearbeta mineralfyndighet samt dylikt tillstånd icke erhållits, skall bergmästaren förvägra anteckning, varom ovan förmäles.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1918.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd tisdagen
den 19 mars 1918.*

Närvarande:

Justitieråden GULLSTRAND,
VON SETH,
WEDBERG,
Regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 5 mars 1918, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om inskränkning i inmutningsrätten*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av assessorn A. Lindhagen.

Lagrådet yttrade beträffande:

Rubriken och ingressen.

Förslaget innefattar icke blott viss inskränkning i rätten att verkställa inmutning, utan även särskilda bestämmelser om de rättsförhållanden, vilka ur inmutning härflyta. Dessa förhållanden, som äro av företrädesvis materiellt-rättslig men delvis även av processuell natur, böra, oavsett när de uppstå och huru länge de fortfara, regleras av de föreslagna bestämmelserna. Härmed synes ej stå i god samklang, att bestämmelserna, jämlikt lagens ingress, skola gälla endast för tiden intill den 1 oktober 1919. Mer tillfredsställande lär vara, att någon allmän begränsning av lagens giltighetstid icke utsättes, men särskild föreskrift meddelas därom, att förbudet i 1 § skall upphöra att gälla den 1 oktober 1919 och att lagens övriga bestämmelser icke skola tillämpas med avseende å inmutning, som sökes efter nämnda dag.

Det tinge ankomma på blivande lagstiftning att, i överensstämmelse med vad hittills skett, periodvis utsträcka de ifrågavarande stadgandena att gälla även framtida inmutningar. Att låta sådan utsträckning ske genom samfällt beslut av Konungen och riksdagen utan iakttagande av den i § 87 regeringsformen stadgade ordning lär ej heller möta betänklighet.

Blir lagens innehåll omlagt på sätt nu ifrågasatts, synes önskligt, att rubriken ändras så, att lagen angives innefatta särskilda bestämmelser angående inmutningsrätten inom vissa län.

2 §.

Vissa av bestämmelserna i gruvestadgan t. ex. 20 och 34 §§ hava ett innehåll, som väl ej strider mot föreskrifterna i förslaget, men dock ej kan omedelbart tillämpas å de förhållanden, vilka uppstått med stöd av detsamma. Att gruvestadgans bestämmelser sålunda i vissa fall skola äga motsvarande tillämpning, torde böra komma till uttryck genom någon jämkning av ordalagen i förevarande paragraf.

4 §.

Det torde vara avsett, att inmutaren skall äga rätt till ersättning jämlikt andra stycket allenast om han går förlustig rätten till gruvan av den anledning, att företrädesrätt, som i första stycket sägs, icke tillkommer honom. Denna mening synes dock ej fullt otvetydigt framgå av lagtexten.

Stadgandet i sista punkten torde ej kunna tolkas annorlunda, än att ersättningsfrågan skall med ovillkorligt bindande verkan prövas av skiljemän. Att sålunda, utan att skiljenämndens sammansättning ens antydes, söka betaga den blivande lagstiftningen varje möjlighet att låta tvist om ersättning slitas i vanlig domstolsväg, synes knappast lämpligt. Om över huvud någon bestämmelse nu bör meddelas angående sättet, huru ersättningen i brist av godvillig uppgörelse skall fastställas, lär den böra innehålla allenast att inmutaren är underkastad vad den nya lagstiftningen härutinnan kan komma att stadga.

5 §.

Stadgandet i andra stycket, att bruteu järnmalm, som icke kommer till användning för gruvdriftens ändamål, icke må utan Konungens till-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 163 häft. (Nr 183.) 6

stånd behållas av inmutaren, lärer näppeligen kunna anses taga skälig hänsyn till inmutarens intressen. Han skulle sålunda genom detsamma kunna bliva försatt i den ställningen, att han för att ej hindras i gruvans drift bleve tvungen både att skaffa upplagsplats för malmen utanför gruvområdet och att utan ersättning ombesörja dess ditforsling. Lämnas honom ej tillstånd att tillgodogöra sig malmen och vill kronan ej heller själv taga hand om den, lär det böra åligga kronan både att anvisa inmutaren lämplig upplagsplats i närheten av utmålet och att ersätta honom skälig kostnad för malmens ditförande och uppläggande.

Ur protokollet:
Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
tisdagen den 19 mars 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anmälde lagrådets genom utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden den 5 mars 1918 inhämtade utlåtande över förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anförde föredragande departementschefen vidare:

»Lagrådet har påpekat det oegentliga uti att den föreslagna lagen enligt ingressen till densamma formellt skulle i sin helhet gälla endast för tiden intill den 1 oktober 1919 under det att av lagen berörda rättsförhållanden borde, oavsett när de uppstodo och huru länge de fortforo,

regleras av de föreslagna bestämmelserna i lagen. Med anledning härav har lagförslaget i enlighet med lagrådets hemställan undergått sådan omarbetning, att *dels* någon allmän begränsning av lagens giltighetstid icke utsatts, och *dels* vid slutet av lagen infogats en särskild föreskrift om att det i 1 § innehållna förbudet mot inmutning av järnmalmsfyndigheter skall upphöra att gälla den 1 oktober 1919 och att lagens övriga bestämmelser icke skola tillämpas med avseende å inmutning, som sökts efter nämnda dag, allt så framt ej Konungen med riksdagen annorlunda förordnar. På sätt lagrådet jämväl framhållit, synes en sådan anordning möjliggöra att periodvis utsträcka lagens stadganden till även framtida inmutningar utan att man behöver för varje gång förnya lagen i dess helhet eller därvid inhämta lagrådets utlåtande. I samband härmed har i enlighet med lagrådets förslag lagens rubrik förändrats till *lag innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län.*

För vinnande av det utav lagrådet uttryckta önskemålet, att gruvestadgans bestämmelser måtte komma att äga motsvarande tillämpning i vissa fall, har jämkning skett av ordalydelsen i 2 §. Likaledes har på grund av lagrådets anmärkning första punkten i andra stycket av 4 § underkastats en mindre ändring.

Mot den i andra punkten av sistnämnda paragrafs andra stycke innehållna föreskriften, att frågor om ersättning vid eventuellt avträde av gruvanläggningar skola avgöras av skiljemän, har lagrådet anmärkt, att stadgandet icke kunde tolkas annorlunda, än att ersättningsfrågan skulle med ovillkorligt bindande verkan prövas av skiljemän, samt att det syntes knappast lämpligt att sålunda, utan att skiljenämndens sammansättning ens antyddes, söka betaga den blivande lagstiftningen varje möjlighet att låta tvist om ersättningen slitas i vanlig domstolsväg. Lagrådet har också ifrågasatt, huruvida över huvud någon bestämmelse nu bör meddelas angående sättet, huru ersättningen i saknad av godvillig uppgörelse skall fastställas, samt har uttalat, att, om sådan bestämmelse skall meddelas, densamma lärer böra innehålla allenast, att inmutaren är underkastad vad den nya lagstiftningen härutinnan kan komma att stadga.

På sätt lagrådet anmärkt, torde det icke vara lämpligt att redan nu fastslå, det uppkommande tvister om sådana ersättningsspörsmål, varom här är fråga, skola avgöras av skiljemän utan rätt för den med skiljemännens beslut missnöjde att överklaga skiljedomen. Då emellertid inmutaren icke torde vara skyldig att underkasta sig skiljemäns beslut

utan att stadgande härom nu intages i den provisoriska lagen, skulle ett strykande av ifrågavarande bestämmelse i det till lagrådet remitterade förslaget utan dess ersättande med annan föreskrift föranleda, att tvister, som berörde inmutaren, komme att gå till domstol, även om den blivande lagstiftningen skulle föreskriva ett skiljedomsförfarande för dylika rättstvister, och således en koncessionsinnehavare enligt denna lagstiftning vara berövad möjlighet att anlita domstol. På grund härav och då det framstår som ett önskemål, att likartade tvister, som härflyta ur analoga rättsförhållanden, lösas i enahanda ordning, har jag ansett i förslaget böra upptagas en bestämmelse om skyldighet för inmutaren att vara underkastad ny lagstiftnings stadganden angående sättet, huru ersättning, varom här är fråga, i händelse av tvist skall fastställas. Skulle några föreskrifter i detta hänseende icke inflyta i den blivande lagstiftningen, är inmutaren således oförhindrad att anlita domstol.

Lagrådet har slutligen anmärkt, att, om inmutaren ej erhåller tillstånd att tillgodogöra sig järnmalm, som han nödgats bryta och icke använt för gruvdriftens ändamål, samt kronan icke heller vill taga hand om samma malm, det bör åligga kronan både att anvisa inmutaren lämplig upplagsplats i närheten av utmålet och att ersätta honom skäligen kostnad för malmens ditförande och uppläggande.

Med avseende härå får jag till en början uttala min anslutning till lagrådets uppfattning om lämpligheten att tillförsäkra inmutaren rätt till särskild upplagsplats för att icke hinder för gruvdriften skall uppstå genom anhopning av järnmalmsupplag på själva utmålet. Det har emellertid synt mig lämpligast att bereda inmutaren tillfälle att erhålla dylik upplagsplats så snart som möjligt och således även innan frågan om hans rätt att tillgodogöra sig den brutna järnmalmen blivit avgjord. Om inmutaren, så snart han kan visa, att brytning av järnmalm måste företagas, kan erhålla upplagsplats för denna malm, behöver något inkräktande av utmålet för malmens uppläggande aldrig äga rum, utan järnmalmen föres direkt till upplagsplatsen. Därest en sådan möjlighet beredes inmutaren, synes särskild ersättning för malmens transporterande från utmålet till upplagsplatsen och uppläggande därstädes icke vara påkallad. Föreskrift om anvisande av upplagsplats har av mig upptagits i ett tredje stycke till 5 §.»

Departementschefen uppläste herefter det omarbetade lagförslaget och hemställde, att detsamma måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Kungl. Maj:ts nåd. proposition Nr 183.

Denna hemställan, i vilken statsrådets övriga ledamöter instämde, täcktes Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. G. Bruno.